

Щербина С. М.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

СПЕЦИФІКА ТВОРЕННЯ ТА СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ АРХІТЕКТУРНИХ ТЕРМІНІВ

Статтю присвячено вивченню специфіки творення архітектурної термінології в англійській мові. В статті аналізуються особливості, способи та моделі формування її одиниць, а також їх структура та семантика.

Діахронічні аспекти формування англomовної архітектурної термінології пов'язані із запозиченням, що є процесом надходження мовних одиниць та елементів з мов-донорів до мови-реципієнта. Найдавнішими запозиченнями англomовної архітектурної термінології стали кельтські, латинські, грецькі, давньоскандинавські та давньофранцузькі одиниці. У процесі формування архітектурної термінології англійської мови також відіграли роль запозичення з інших європейських мов.

Дериваційні англійської мови сприяли формуванню її архітектурної термінології морфологічним, морфологічно-синтаксичним, синтаксичним і семантичним способами. Найбільш продуктивним морфологічним способом утворення архітектурної термінології є афіксація, власне суфіксальне та префіксально-суфіксальне термінотворення. Конверсія, що також належить до морфолого-синтаксичних способів деривації, не є продуктивною для англomовних архітектурних термінів. Її представлено термінами моделей $N \rightarrow V$, $V \rightarrow N$, $Adj \rightarrow N$.

Значна кількість англomовних архітектурних термінів утворено словоскладанням. Цей спосіб, поряд із скороченням, представленим незначною кількістю архітектурних термінів у англійській мові, належить до морфологічно-синтаксичних. Скорочені архітектурні терміни англійської мови поділяються на абрєвіатури, усічення та літерно-цифрові скорочення.

Продуктивним є синтаксичний спосіб формування англomовних архітектурних термінів, серед яких переважають двокомпонентні та трикомпонентні терміносполуки. Багатокomпонентні терміни з'явилися в архітектурній термінології англійської мови внаслідок розвитку архітектурної сфери та ускладнення її понять.

Семантичний спосіб творення англomовної архітектурної термінології пов'язаний із переосмисленням значення лексичних засобів загальноживаної англійської мови, що відбувався переважно метафорично. Англomовна архітектурна термінологія поповнилася також завдяки метонімічним і епонімічним термінам, що є переважно двокомпонентними за структурою.

Ключові слова: англійська мова, архітектурна термінологія, афіксація, запозичення, семантика, структура, творення.

Постановка проблеми. Архітектура відображає історію розвитку людства: його смаки та ідеали, технічні можливості та науково-технічний потенціал. Зміни в архітектурі призводять до оновлення її термінології, зумовлюючи її постійне вивчення та вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Системність дослідження будь-якої термінології пов'язують зокрема із вивченням особливостей її творення [2, с. 44; 5, с. 116; 6, с. 67]. Архітектурну термінологію не можна вважати дослідженим шаром термінології англійської мови. Її вивчали разом із будівельною термінологією [7] або приділяли увагу аналізу способів її перекладу [1].

Постановка завдання. Метою цієї статті є вивчення специфіки творення англomовної архітектурної термінології та її структурно-семантичних особливостей. Завдання статті, зумовлені її метою, полягають у встановленні особливостей, способів, моделей творення термінів архітектури в англійській мові, а також з'ясування будови та семантики її одиниць.

Виклад основного матеріалу. Хоча на сьогоднішній день в термінознавстві не існує єдиної класифікації способів творення термінів, класичною вважається розподіл на морфологічний, морфолого-синтаксичний, синтаксичний і семантичний [2, с. 46–54; 4, с. 52–53; 9, с. 39–41]. Науковці

також вказують на необхідність врахування запозичень, які визначають особливості формування термінології у діяхронії [8, с. 309]. Подібний спосіб її формування називають запозиченням [3, с. 89], і він визначається історичними факторами розвитку, а також соціокультурними та політичними чинниками існування та взаємодії людських спільнот у світі, особливостями їх мови.

Зауважимо, що розвиток архітектури на території Британських островів зумовлений природним ландшафтом, впливом історичних фактів її заселення та завоювання, синтезом місцевих і запозичених елементів, соціально-економічними потребами населення. Найдавнішими архітектурними пам'ятками Британії традиційно вважаються кам'яні споруди Стоунхендж та Ейвбері (Англія), Скара-Брей (Оркнейські острови, Шотландія), що слугували культовими центрами прадавніх спільнот у часи неоліту [10, с. 11].

Деяко пізніше, з появою кельтської культури (1200 рр. до н.е. – II ст. н.е.), на території Британських островів з'являються хіллфорди (*hillford*), а також інші дома та поселення, збудовані переважно із дерев, глини, прутів та пристосовані для захисту кельтських племен від впливу дикої природи і погодніх умов. Кельтські морфемі стали згодом не тільки частиною топографічних назв Британії (наприклад, гельськ. *aber* – «гірло реки» [15, с. 22] – *Aberdeen*, гельськ. *baile* – «поселення, ферма» [15, с. 34] – *Ballymena*, валл. *torr* – «скеля, пагорб» [13, с. 289] – *Torquay*), але й одиницями її архітектурної термінології на позначення типів споруд, поселень і укріплень, які існували до періоду Римського та Нормандського завоювань (наприклад, гельськ. *clachan* – «невелике поселення» [15, с. 61] – *clachan* – поселення кельтів у Шотландії, шотл.-гельськ. *broch* – «кругла кам'яна вежа» [13, с. 29] – колова захисна споруда кельтів).

Латинська мова була джерелом поповнення англомовної архітектурної термінології, починаючи з часів Античності, зокрема: лат. *arcus* – англ. *arch*, лат. *structura* – англ. *structure*, лат. *fenestra* – англ. *fenestration*, лат. *atrium* – англ. *atrium*, лат. *templum* – англ. *temple*, лат. *proportio* – англ. *proportion*, лат. *designare* – англ. *design*.

У Середньовіччя на території Британії англомовна архітектурна термінологія збільшилася завдяки назвам церковної та монастирської архітектури (лат. *cathedra* – англ. *cathedral*, лат. *abbatia* – англ. *abbey*, лат. *capella* – англ. *chapel*, лат. *oratorium* – англ. *oratory*, лат. *artrium* – англ. *artrium*, лат. *refractorium* – англ. *refractory*, лат.

arcus – англ. *arch*), фортифікаційних найменувань (лат. *bastio* – англ. *bastion*, лат. *castellum* – англ. *castle*, лат. *murus* – англ. *mural*, лат. *turris* – англ. *tower*, лат. *munitiones* – англ. *munition*).

В епоху Ренесансу поповнення англомовної архітектурної термінології латинізмами продовжувалося, що було зумовлено впливом відродження культури Античності, розвитку європейської архітектури. У XIV–XVI століттях до визначеного шару термінологіки надійшли такі одиниці, як: лат. *architvarus* – англ. *architvare*; лат. *cornix* – англ. *cornice*, лат. *vaulta* – англ. *vault*, лат. *frons pedimentum* – англ. *pediment*, лат. *pilaster* – англ. *pilaster*, лат. *basilica* – англ. *basilica*.

Зауважимо також, що латинізми надходили до архітектурної термінології не тільки безпосередньо з латинської мови, але й через інші мови, зокрема з французької в період Нормандського завоювання (1066 – 1154 рр.): лат. *columna* – франц. *columne* – англ. *column*; лат. *fortis* – франц. *fort* – англ. *fort*; лат. *laterna* – франц. *laterne* – англ. *latern*; лат. *fenestra* – франц. *fenestre* – англ. *fenestration*; лат. *mansion* – франц. *maison* – англ. *mansion*; лат. *domus* – франц. *dome* – англ. *dome*; лат. *buttressium* – франц. *boutresse* – англ. *buttress*; лат. *pinnaculum* – франц. *pinacle* – англ. *pinnacle*; лат. *porta* – франц. *porte* – англ. *portal*.

Грецькі запозичення поповнювали англомовну архітектурну термінологію у різні часи переважно опосередковано, через латину та французьку мов, наприклад: грецьк. *tholos* – лат. *tholus* – англ. *tholos*; грецьк. *stoa* – лат. *stoa* – англ. *stoa*; грецьк. *narthex* – лат. *narthex* – англ. *narthex*; грецьк. *metope* – лат. *metopa* – англ. *metope*; грецьк. *stylobate* – лат. *stylobathus* – англ. *stylobate*; грецьк. *volute* – лат. *voluta* – англ. *volute*; грецьк. *akroterion* – лат. *acroterium* – англ. *acroterion*; грецьк. *karyatides* – лат. *caryatides* – англ. *caryatid*; грецьк. *architektonikē* – франц. *architecture* – англ. *architecture*; грецьк. *peristylus* – франц. *peristyle* – англ. *peristyle*; грецьк. *korōnē* – франц. *cornishe* – англ. *cornishe*; грецьк. *kanōn* – франц. *canon* – англ. *canon*; грецьк. *bolutē* – франц. *volute* – англ. *volute*.

Збагачення англомовної архітектурної термінології відбулося також завдяки французьким запозиченням часів Нормандського завоювання, що привнесло не тільки мову, але й традиції, культуру, архітектурні вподобання нормандців на територію Британії. У визначений період в англійській мові з'явилися такі архітектурні терміни, як: давньофранц. *motte* – англ. *motta*; давньофранц. *merlon* – англ. *merlon*; давньофранц. *tourette* – англ. *turret*; давньофранц. *tracerie* – англ. *tracery*;

давньофранц. *gabel* – англ. *gable*; давньофранц. *boterie* – англ. *buttery*; давньофранц. *creneau* – англ. *crenel*; давньофранц. *bartizan* – англ. *bartizan*; давньофранц. *solier* – англ. *solar*; давньофранц. *donjon* – англ. *donjon*; давньофранц. *avant corps* – англ. *avant corps*; давньофранц. *breteche* – англ. *brattice* тощо.

Запозичення надходили у різні часи до англословянської архітектурної термінології і з інших мов: скандинавських (давньосканд. *lopt* – англ. *loft*, давньосканд. *vindauga* – англ. *window*, давньосканд. *gata* – англ. *gate*); італійської (італ. *facciata* – англ. *façade*; італ. *loggia* – англ. *loggia*; італ. *balcone* – англ. *balcony*; італ. *attico* – англ. *attic*; італ. *pilastro* – англ. *pilaster*; італ. *rotunda* – англ. *rotunda*; італ. *fresco* – англ. *fresco*; італ. *belvedere* – англ. *belvedere*); іспанської (ісп. *azulejo* – англ. *azulejo*, ісп. *bogeda* – англ. *bogeda*, ісп. *pation* – англ. *patio*, ісп. *plaza* – англ. *plaza*); німецької (нім. *Giebel* – англ. *gable*, нім. *Erker* – англ. *oriel*, нім. *Stuck* – англ. *stucco*); слов'янських (чеськ. – франц. *Boheme* – англ. *bohemian*, укр. *баумта* – англ. *bashta*, укр. *куринь* – англ. *kurin*) тощо.

Зауважимо, що деякі із вищенаведених одиниць є засобами номінації суто національних понять, які надійшли до англійської мови внаслідок соціокультурної взаємодії представників різних націй, перекладів їх текстів тощо. Запозичення загалом віддзеркалюють діахронічні аспекти формування та розвитку термінології, яка по-різному асимілювалася у мові-реципієнті в орфографічному, орфоепічному, морфологічному, граматичному аспектах.

Морфологічний спосіб формування термінів представлено, в першу чергу, афіксацією, якою було сформовано і одиниці архітектурної термінології в англійській мові, зокрема: префіксація (*antefix*, *architrave*, *entablature*, *trefoil*); суфіксація (*coupled*, *springer*, *storey*, *spherical*, *cladding*, *celestory*, *buttress*, *pilaster*, *sacricity*); префіксально-суфіксальне термінотворення (*adjacent*, *discharging*, *enclosure*, *incrustation*, *semicircular*, *unfluted*).

Зауважимо, що з-поміж зазначених способів афіксального творення архітектурних термінів, найбільш поширеним є суфіксальне та префіксально-суфіксальне.

Конверсія, внаслідок якої відбувається зміна частини мовних характеристик терміноодиночок, що не супроводжуються зміною їх форм, також належить до морфологічних способів їх формування. Конверсійні архітектурні терміни сформовані в англійській мові за такими моделями: N→V

(*a arch – to arch, a vault – to vault, a beam – to beam, a terrace – to terrace, a column – to column*); V→N (*to span – a span, to rise – a rise, to drop – a drop*); Adj→N (*vernacular – a vernacular, structural – a structural*).

За нашими спостереженнями, за першою із зазначених моделей утворено найбільша кількість англомовних архітектурних термінів.

Морфолого-синтаксичний спосіб творення термінів представлено словоскладанням, продуктивним і для аналізованої нами архітектурної термінології. Визначеним способом утворено її одиниці, що належать до різних частин мови, зокрема: іменники (*roofscape*, *backfill*, *floorplate*, *brickwork*, *housefront*, *courtyard*, *crosscut*, *poppy-head*, *pentastyle*, *skylight*, *pent-roof*, *double-glaze*, *post-and-beam*, *cross-in-square*, *pier-and-spandrel*, *bow-window*, *rose-window*, *beak-head*, *knick-knack*, *wagon-head*); дієслова (*to backfill*, *to underpin*, *to crosscut*, *to skylight*, *to double-glaze*, *to cross-brace*); прикметники та дієприкметники (*landscape-scale*, *load-bearing*, *steel-framed*, *half-timbering*, *cross-bracing*, *open-planned*, *concrete-cast*, *brick-built*, *double-glazed*).

Вважаємо справедливим твердження науковців про змішаний характер і поєднання кількох способів творення значної кількості терміноодиночок у англійській мові [2, с. 48; 8, с. 310], адже навіть наші приклади вказують на те, що морфолого-синтаксичний спосіб творення архітектурних термінів поєднується у деяких з афіксальним (*load-bearing*, *half-timbering*, *cross-bracing*, *steel-framed*, *open-planned*, *double-glazed*), конверсійним (*double-glaze – to double-glaze – double-glazed*, *crosscut – to crosscut*, *skylight – to skylight*), синтаксичним (*post-and-beam*, *pier-and-spandrel*, *cross-in-square*).

Скорочення, які є наявними і в англомовній архітектурній термінології, також відносять до морфолого-синтаксичного способу термінотворення. У визначеному шарі термінолексики наявні такі типи скорочених одиниць: аббревіатури (*RCP – reflected ceiling plan*, *NTS – not to scale*, *CAD – computer-aided design*, *BIM – building information modelling*, *NTS – not to scale*, *GFA – gross floor area*, *RL – reduced level*); усічення (*arch – architecture / architectural*, *spec – specification*); літерно-цифрові скорочення (*A101/A201 – architectural drawings*, *LVL1 – перший поверх*).

Продуктивним у творенні архітектурної термінології англійської мови є синтаксичний спосіб, що дозволяє формувати її терміносполуки. Зауважимо, що серед них переважають двокомпонентні

та трикомпонентні сполуки таких моделей творення, як: Adj+N (*transverse arch, pendetive dome, outer narthex*); N+N (*temple aislessm cemetery temple, roof ridge*).

Трикомпонентні та чотирикомпонентні терміни різних моделей творення є також достатньо поширеними в англомовній архітектурній термінології, зокрема: *digital building model, roof pitch angle, glass curtain wall, primary structure of building, church with side apses, capital with blown leaves; glass curtain wall with framing, structural steel beam connection*. Існують у ній і терміни із більшою кількістю компонентів: *steel frame seismic-resistant structural design, energy-efficient double-glazed curtain wall façade system, computer-aided parametric sustainable building design method, multi-storey steel-frame seismic-resistant modular housing development project*.

Подібні терміноодиниці позначають сучасні поняття проектування різноманітних будівель і свідчать про розвиток і ускладнення архітектурної термінології англійської мови, формування якої розпочиналося із запозичених і простих за структурою лексем давньоанглійського походження. Такі одиниці позначали базові елементи житла англів, саксів, фризів і ютів на території Британії вже у V–VI століттях і належали до їх загальноновживаної лексики, зокрема: давньоанг. *hūs* – суч. англ. *house*, давньоангл. *weall* – суч. англ. *wall*, давньоангл. *heorð* – суч. англ. *hearth*, давньоангл. *prescwald* – суч. англ. *threshold*.

Творення аналізованої термінології відбувалося і семантичним шляхом, тобто було пов'язано і з переосмисленням значення її одиниць: метафорично (*foot* – архіт. *footing, arm* – архіт. *armature, eye* – архіт. *eye window, skeleton* – архіт. *skeleton frame, dogleg* – архіт. *dogleg staircase, butterfly* – архіт. *butterfly roof, canyon* – архіт. *urban canyon, ribbon* – архіт. *ribbon window, needle* – архіт. *needle spire*); метонімічно (*envelope* – архіт. *envelope, Roman* – архіт. *Roman arch, Corinthian* – архіт. *Corinthian column*);

автономазійно (власне ім'я *Mansart* – архіт. *Mansard roof*, власне ім'я *Sasse* – архіт. *Sash window*, власне ім'я *Tiffany* – архіт. *Tiffany window*).

Із зазначених вище семантичних способів найбільшу кількість термінів архітектури утворено саме шляхом метафоричного переосмислення значення одиниць загального вжитку в англійській мові, що пояснюється універсальністю метафори як засобу осмислення і категоризації світу людиною. Автономазійна транспозиція значення власних назв із їх подальшим додаванням до базових одиниць англомовної архітектурної термінології призвела до її поповнення епонімічними одиницями. Аналіз будови англомовних архітектурних термінів, сформованих семантичним шляхом, вказує на те, що серед них переважають двокомпонентні терміносполуки. Переосмисленими при цьому є переважно не ядерні, а залежні від них компоненти сполук, що дозволяють диференціювати та надавати характеристики поняттям, позначеним ядерними компонентами англомовних архітектурних термінів.

Висновки. Таким чином, специфіка творення архітектурної термінології англійської мови зумовлена не тільки діахронічними аспектами її розвитку, внаслідок чого вона збагатилась запозиченнями з латини, грецької, французької, італійської, німецької мови, а також кельтських, давньоскандинавських, слав'янських мов, але й будовою самої англійської мови, деривативними, синтаксичними, семантичними та іншими характеристиками її одиниць. В аналізованій термінології наявні одиниці, сформовані морфологічним, морфолого-синтаксичним, синтаксичним та семантичним способами, а також їх комбінуванням. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у детальному вивченні семантичних особливостей англомовної архітектурної термінології, а також встановленні її лінгвокультурних особливостей у різних варіантах англійської мови.

Список літератури:

1. Алексашенко А. Особливості перекладу термінології у галузі архітектури. *Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу* : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 20–21 трав. 2025 р. Полтава : ПІЕП, 2025. С. 390–392.
2. Булик-Верхола С. З., Наконечна Г. В., Теглівець Ю. В. *Основи термінознавства* : навч. посіб. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2013. 160 с.
3. Грибнік Ю. І. Запозичення в англійській геодезичній термінології. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Філологічна*. 2017. № 67. С. 89–92.
4. Д'яков А. С., Кияк Т. Р. *Основи термінотворення. Семантичні та лінгвістичні аспекти*. Київ: Видавничий дім «КМ «Academia», 2000. 218 с.

5. Комова М. Творення термінів соціальної комунікації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». 2010. № 675. С. 115–120.
6. Кримець О. М. Способи творення термінів нанотехнологій. *Лінгвістичні дослідження : зб. наук. праць ХнПУ імені Г. С. Сковороди*. 2024. № 61. С. 66–74.
7. Кучменко М., Козоріз І. Шляхи творення термінів галузі архітектури та будівництва в англійській мові. *Молодий вчений*. 2024. № 4 (128). С. 60–63.
8. Куц Е. О. Історія розвитку, структурно-семантичні особливості та способи творення кінематографічних термінів англійської мови. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія «Філологія»*. 2015. Вип. 692. С. 308–313.
9. Фурт Д. В., Дмитрук Л. А. Термінологія : навчальний посібник. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2020. 172 с.
10. Arnold D. *British Architecture: A Very Short Introduction*. Oxford : Oxford University Press, 2024. 160 p.
11. Davies N., Jokiniemi E. *Dictionary of Architecture and Building Construction*. Oxford : Architectural Press, 2008. 737 p.
12. Forty A. *Words and Buildings: A Vocabulary of Modern Architecture*. London : Thames and Hudson, 2000. 335 p.
13. Pintado V. F. *The Old Celtic Dictionary*, Winnipeg : Tir Na Craobh, 2023. 348 p.
14. Skeat W. *An Etymological Dictionary of the English Language*. Mineola : Dover Publication, 2005. 832 p.
15. Watson A. *The Pocket Gaelic-English English-Gaelic Dictionary (English and Scots Gaelic Edition)*. Edinburgh : Birlinn, 2016. 272 p.

Shcherbyna S. M. SPECIFICITY OF FORMING AND STRUCTURAL-SEMANTIC PECULIARITIES OF ENGLISH ARCHITECTURAL TERMS

The article is devoted to the study of the specificity of forming of the architectural terminology in the English language. Peculiarities, ways and models of forming of its units, their structure and semantics are also analyzed in the article.

Diachronic aspects of the forming of English architectural terminology are associated with borrowing, that is the process of coming language units and elements from donor languages to the source language. The earliest borrowings of the English archeological terminology are Celtic, Latin, Greek, Old Scandinavian and Old French units. Borrowings from other European language have also contributed to the process of formation of English architectural terminology.

The derivative capacity of the English language facilitated the formation of its architectural terminology by means of morphological, morphological-syntactical, syntactical and semantic ways. The most productive way of creating of architectural terminology is affixation, namely suffixal and prefixal-suffixal term formation. Conversion, one more morphological-syntactic derivative way, is not productive for English architectural terminology. It is represented by the terms of $N \rightarrow V$, $V \rightarrow N$, $Adj \rightarrow N$ models.

A significant number of English architectural terms are formed by compounding. Together with shortening, represented by a limited number of architectural terms in the English language, it belongs to morphological-syntactic way of their creating. Shortened architectural terms of the English language are subdivided into abbreviations, clippings, and alphanumeric shortenings.

The syntactic way of forming of English architectural terms is also productive. Two- and three-component terminological combinations prevail among other ones. Multicomponent terms appeared in the architectural terminology of the English language due to the development of the sphere of architecture and complication of its notions.

Semantic way of forming of English architectural terminology is associated with the reinterpretation of meanings of lexical means from general English, which predominantly was metaphorical. English architectural terminology was also enriched by metonymic and eponymic terms, mainly two-component in structure.

Key words: *the English language, architectural terminology, affixation, borrowing, semantics, structure, forming.*

Дата надходження статті: 17.11.2025

Дата прийняття статті: 10.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025